

Sygn. akt II CSK 411/12

POSTANOWIENIE

Dnia 7 marca 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Henryk Pietrkowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Anna Kozłowska

SSA Monika Koba

Protokolant Maryla Czajkowska

w sprawie z powództwa Z. K.

przeciwko D. P. i A. K.

o zaprzeczenie ojcostwa,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 7 marca 2013 r.,

skargi kasacyjnej powoda

od postanowienia Sądu Okręgowego w K.

z dnia 26 stycznia 2012 r.,

uchyła zaskarżone postanowienie oraz postanowienie Sądu Rejonowego w K. z dnia 28 listopada 2011 r., sygn. akt III RC [...] i przekazuje temu Sądowi sprawę do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania zażaleniowego i kasacyjnego.

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy w K. postanowieniem z dnia 26 stycznia 2012 r. oddalił zażalenie na postanowienie Sądu Rejonowego w K. z dnia 28 listopada 2011 r., odrzucające na podstawie art. 199 §1 pkt 2 k.p.c. pozew o zaprzeczenie ojcostwa, wniesiony przez Z. K. w dniu 8 sierpnia 2011 r. przeciwko A. K. (urodzonej w dniu 25 listopada 1992 r.) i jej matce D. P.

Według dokonanych ustaleń żądanie zaprzeczenia ojcostwa powoda było wcześniej dwukrotnie rozpoznane w sprawach wytoczonych w 1994 r. oraz 2008 r. W pierwszej z nich powództwo Prokuratora – mimo ustalenia, że Z. K., u którego stwierdzono nieplodność, nie jest on biologicznym ojcem A. K. – zostało oddalone prawomocnym wyrokiem Sądu Rejonowego w K. z dnia 29 listopada 1994. r. (sygn. akt III RC [...]94). Z uzasadnienia tego orzeczenia wynika, że Z. K. był inicjatorem zapłodnienia D. P., wówczas jego żony, przez innego mężczyznę, w okolicznościach przez niego zaaranżowanych. Z tego względu żądanie zaprzeczenia ojcostwa zostało ocenione za sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. Małżeństwo powoda z pozwaną D. P. rozwiązane zostało przez rozwód wyrokiem z dnia 15 lutego 1996 r.

W drugiej sprawie o zaprzeczenie ojcostwa, wytoczonej przez Z. K., Sąd Rejonowego w K. postanowieniem z dnia 16 stycznia 2009 r. odrzucił pozew, uznając, że sprawa wcześniej została prawomocnie osądzona.

W sprawie wytoczonej po raz trzeci, zakończonej powołanym na wstępie postanowieniem z dnia 26 stycznia 2011 r. Sądy obu instancji również uznały, że występuje stan powagi rzeczy osądzonej (*res iudicata*). W ocenie Sądu Okręgowego, w okolicznościach ustalonych w sprawie III RC [...]94 prawo A. K. do funkcjonowania w społeczeństwie jako córki powoda - mimo że nie jest on jej biologicznym ojcem – nadal podlega ochronie i jest nadrzędne nad prawem do zaprzeczenia ojcostwa. Okoliczność, iż A. K. jest obecnie osobą pełnoletnią i żyje w pełnej rodzinie, natomiast sytuacja materialna i życiowa Z. K. jest trudna nie świadczy o tym, że uległy zmianie przesłanki przedmiotowe i podmiotowe obu spraw; nadal są one tożsame. Argumenty podniesione przez powoda mogłyby ewentualnie uzasadniać powództwo o zmianę orzeczenia dotyczącego obowiązku alimentacyjnego powoda względem pozwanej A. K., nie mogą natomiast stanowić

podstawy ponownego merytorycznego rozpoznania powództwa o zaprzeczenie ojcostwa w płaszczyźnie zasad współżycia społecznego.

Skarga kasacyjna powoda oparta została na podstawie naruszenia art.199 § 1 pkt 2 k.p.c. przez jego zastosowanie. Zdaniem Z. K. zaskarżone postanowienie jest sprzeczne także z art. 5 k.c. oraz narusza przepisy art. 31 i 47 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, które gwarantują prawa i wolności obywatelskie, w tym prawo do życia prywatnego i rodzinnego.

Prokurator Generalny, działając na podstawie art. 398⁸ § 1 k.p.c. wyraził pogląd, że ze względu na upływ terminu do wytoczenia powództwa oraz uzyskanie przez pozwaną A. K. pełnoletniości przed wniesieniem pozwu, powództwo powinno być oddalone, nie zaś pozew odrzucony.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Istota sprawy sprowadza się do kwestii, czy zachodzi powaga rzeczy osądzonej w sprawie o zaprzeczenie ojcostwa, w której były mąż matki dziecka, który nie jest biologicznym ojcem dziecka, powołał – poza zdarzeniami, które w sprawie prawomocnie osądzonej stanowiły w świetle art. 5 k.c. podstawę oddalenia powództwa – nowe okoliczności, żądając ponownej oceny powództwa w płaszczyźnie zasad współżycia społecznego.

Przepis art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. z punktu widzenia przesłanki *res iudicata* podlega wykładni i stosowaniu w powiązaniu z art.366 k.p.c., który reguluje zakres powagi rzeczy osądzonej, stanowiąc, że wyrok prawomocny ma powagę rzeczy osądzonej tylko co do tego, co w związku z podstawą sporu stanowiło przedmiot rozstrzygnięcia, a ponadto tylko między tymi samymi stronami. Oznacza to, że tożsamość roszczenia w rozumieniu art.199 § 1 pkt 2 k.p.c. zachodzi, gdy identyczne są nie tylko przedmiot, ale i podstawa sporu (postanowienie Sądu najwyższego z dnia 9 czerwca 1971 r., II CZ 59/71, OSNCP 1971, nr 12, poz. 226). W doktrynie trafnie podnosi się, że „podstawa sporu” w rozumieniu art. 366 k.p.c. nie może być identyfikowana z terminem „podstawa powództwa”, gdyż tym terminem nie jest objęte stanowisko strony pozwanej, ani też z terminem „podstawa faktyczna i prawna orzeczenia sądowego”, gdyż podstawy te wyrażają jedynie motywy takiego, a nie innego rozstrzygnięcia sądu. Motywy te powinny m.in. wskazywać, jaka jest podstawa sporu. Skoro w art. 366 k.p.c. nie ma wzmianki

o żądaniu powoda bądź stron, a przedmiot rozstrzygnięcia sądu powiązany został jedynie z „podstawą sporu” przyjąć należy, że o granicach przedmiotowych (a także podmiotowych) powagi rzeczy osądzonej prawomocnego wyroku decyduje wyłącznie faktyczny w danej sprawie przedmiot rozstrzygnięcia, a nie żądanie powoda, zgłoszone w pozwie.

Sąd Okręgowy uznał, że zachodzi powaga rzeczy osądzonej z tego względu, że w poprzedniej sprawie żądanie zaprzeczenia ojcostwa było już przedmiotem oceny Sądu z punktu widzenia zasad współżycia społecznego. W istocie podstawę sporu, o której mowa w art. 366 k.p.c. Sąd ten nietrafnie utożsamiał z podstawą faktyczną i prawną poprzedniego orzeczenia sądowego. Uszło uwagi Sądu Okręgowego, że w sprawie niniejszej pozwany zgłosił twierdzenia co do okoliczności faktycznych, które nie zostały powołane w poprzednim procesie, ale nie z tego względu, że pozwany zaniedbał ich zgłoszenia, lecz dlatego, że przed zamknięciem rozprawy w tamtej sprawie one nie istniały. Twierdzenie, że prawomocny wyrok oddalający powództwo o zaprzeczenie ojcostwa w sprawie III RC [...] /94 ma powagę rzeczy osądzonej co do tego co w związku z podstawą sporu w tamtej sprawie stanowiło przedmiot rozstrzygnięcia, nie znajduje usprawiedliwienia, inna jest bowiem w obu sprawach podstawa sporu.

Przedstawiony wywód prowadzi do wniosku, że nie zachodzi powaga rzeczy osądzonej w sprawie o zaprzeczenie ojcostwa, w której były mąż matki dziecka, niebędący biologicznym ojcem dziecka, powołał – poza zdarzeniami, które uzasadniały w sprawie prawomocnie osądzonej oddalenie powództwa na podstawie art. 5 k.c. – nowe okoliczności, żądając ich oceny w płaszczyźnie zasad współżycia społecznego; nie było więc podstaw do odrzucenia pozwu na podstawie art. 199 pkt 2 k.p.c.

Powołany w skardze zarzut naruszenia art. 5 k.c. ocenić należało jako przedwczesny. Sąd Okręgowy, akceptując postanowienie o odrzuceniu pozwu, nie badał w ogóle okoliczności faktycznych powstałych po prawomocnym osądzeniu sprawy III RC [...] /94 uznając, że nie mają one istotnego znaczenia w sprawie o zaprzeczenie ojcostwa. Nie mógł więc naruszyć prawa materialnego, w tym art. 5 k.c. przez jego zastosowanie.

Sąd Najwyższy prezentując pogląd, że nowe okoliczności, które nie były objęte podstawą sporu w sprawie zakończonej oddaleniem powództwa o zaprzeczenie ojcostwa z powodu jego sprzeczności z zasadami współżycia społecznego, umożliwiają ponowne wytoczenie powództwa i podjęcie przez Sąd oceny tych okoliczności w płaszczyźnie art. 5 k.c., z całą mocą chciałby podkreślić, że przeprowadzenie takiego postępowania może mieć miejsce tylko w sprawie wszczętej na skutek pozwu wniesionego przez osobę uprawnioną. Należy ponadto pamiętać, że z nowym powództwem o zaprzeczenie ojcostwa może wystąpić tylko ta strona poprzedniego procesu, której nie upłynął termin do wytoczenia powództwa. Zgodnie z art. 63 k.r.o. mężowi (byłemu mężowi) matki dziecka przysługuje legitymacja do wytoczenia powództwa w ciągu sześciu miesięcy od dnia, w którym dowiedział się o urodzeniu dziecka przez żonę, nie później jednak niż do osiągnięcia przez dziecko pełnoletności. Ograniczenie czasowe dopuszczalności wytoczenia powództwa przez męża matki dziecka do osiągnięcia przez nie pełnoletności wynika z przyjętej przez ustawę z 6 listopada 2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 220, poz.1431) zasady, że po osiągnięciu przez dziecko pełnoletności tylko ono powinno decydować, czy chce ustalenia bądź zaprzeczenia swego pochodzenia. Od chwili osiągnięcia przez dziecko pełnoletności tylko ono i prokurator (art. 86 k.r.o.) mogą wytoczyć powództwo o zaprzeczenie ojcostwa.

Zagadnienie stosowania art.5 k.c. do przewidzianego w art.63 k.r.o., terminu zawitego, którego upływ sąd uwzględnia z urzędu, a nie na zarzut pozwanego, nie było – ze względu na odrzucenie pozwu - przedmiotem oceny obu orzekających Sądów. Nie może zatem być objęte oceną w ramach postępowania wywołanego skargą kasacyjną od postanowienia oddalającego zażalenie na odrzucenie pozwu.

Z przytoczonych względów należało orzec, jak w sentencji (art.398¹⁵ § 1 k.p.c.).